

ศึกษาวิเคราะห์อานิสงส์ของวัตถุทานที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง
เรื่อง มหาวิบาก ฉบับ วัดศรีโคมคำ
AN ANALYTICAL STUDY OF THE MERITORIOUS RESULTS OF MATERIAL GIVING
IN THE LANNA VERNACULAR BUDDHIST SERMON MAHAVIBAKA:
THE WAT SI KHOM KHAM RECENSION, PHAYAO PROVINCE

¹พระปลัดอภิรักษ์ อินทวิสุโท (อินต๊ะสาร) Phrapalad Apiruk Indavisuddho (Intasan)

²พงษ์ประภากรณ์ สุระรินทร์ Phongprapakorn Surarin

³นภาพร หงษ์ทอง Napaporn Hongthong

^{1, 2, 3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phayao Campus, Thailand

Corresponding Author E-mail: Apiruk6858@gmail.com

Article Received: May 11, 2026. Revised: September 28, 2026. Accepted: September 30, 2026.

บทคัดย่อ

พระไตรปิฎกได้อธิบายอานิสงส์ของการให้ทานไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในจุฬามณีวงศ์สูตร ซึ่งกล่าวว่าผู้ที่ให้ทาน ได้แก่ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก และเครื่องประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์ ย่อมได้ชื่อว่าเป็นผู้มีโชคมาก เพราะกรรมแห่งการให้ที่ตนได้ประกอบไว้อย่างสมบูรณ์ เมื่อสิ้นชีวิตย่อมเกิดในสุคติสวรรค์ และหากกลับมาเกิดในโลกมนุษย์ ก็จะเป็นผู้มั่งคั่งมีทรัพย์สมบัติมาก ขณะเดียวกัน ทานานิสฺสสูตร ได้แสดงอานิสงส์ของการให้ทาน 5 ประการ คือ 1) ผู้ให้ทานเป็นที่รักของมนุษย์ และเทวดา 2) เป็นเหตุให้บัณฑิตเข้ามาสมาคมด้วยความชื่นชม 3) ได้รับการยกย่องและมีชื่อเสียง 4) สามารถเข้าสู่ที่ประชุมได้อย่างไม่เก้อเขิน เพราะจิตใจผ่องใส และ 5) ผลสูงสุดคือการไปเกิดในสุคติภายหลังความตาย ในบริบททางวัฒนธรรมล้านนา

พระธรรมเทศนาพื้นเมืองมีบทบาทสำคัญในการเผยแผ่และตีความหลักธรรม โดยปรับให้สอดคล้องกับวิถีท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น พระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบาก ที่อธิบายอานิสงส์ของทานและกรรมในลักษณะเฉพาะเจาะจง ทั้งสองแหล่งต่างตั้งอยู่บนหลักกรรมและวิบากกรรมที่ยืนยันว่าการกระทำที่เป็นกุศลย่อมนำผลดี และอกุศลย่อมนำผลไม่ดี องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการศึกษาเรื่องนี้ พบว่า ในพระไตรปิฎก อานิสงส์การให้ทานจะมีลักษณะกว้างและเป็นนามธรรม เช่น การเป็นที่รัก ได้ชื่อเสียงดี หรือไปเกิดในสวรรค์ ส่วนพระธรรมเทศนามหาวิบากจะชี้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม เช่น ความแข็งแรงของร่างกาย สายตา การได้ยิน ความมั่นคงทางทรัพย์สิน และความสุขในแต่ละช่วงวัย ซึ่งสะท้อนการปรับหลักธรรมให้เข้ากับความเข้าใจของชาวบ้านล้านนา

คำสำคัญ: วัตถุทาน, พระธรรมเทศนาพื้นเมือง, มหาวิบาก, วัดศรีโคมคำ

Abstract

The Tipitaka explicitly explains the benefits of giving (*Dāna*), particularly in the *Cūḷakammavibhaṅga Sutta*. It states that those who offer items such as food, water, clothing, vehicles, flowers, incense, ointments, bedding, dwellings, and lamps to ascetics or Brahmins are considered to possess great wealth due to their perfectly accumulated karma of giving. Upon passing away, they are reborn in a heavenly realm, and if reborn into the human world, they will be wealthy with abundant prosperity. Simultaneously, the *Dānāṇisaṃsa Sutta* presents five benefits of giving: 1) the giver is beloved by humans and deities; 2) the wise associate with them in admiration; 3) they receive praise and a good reputation; 4) they can enter any assembly with confidence and a clear mind; and 5) the ultimate result is rebirth in a happy destination after death.

In the Lanna cultural context, local Dhamma sermons play a crucial role in propagating and interpreting Buddhist principles by adapting them to the local way of life. For instance, the Dhamma sermon on *Mahāvibhāka* (Great Consequences) explains the benefits of giving and karma in a highly specific manner. Both sources are rooted in the principles of karma and its consequences (*Vipākā*), confirming that wholesome actions yield positive results, whereas unwholesome actions yield negative results. The new knowledge derived from this study reveals that in the Tipitaka, the benefits of giving are generally broad and abstract, such as being beloved, gaining a good reputation, or being reborn in heaven. In contrast, the *Mahāvibhāka* sermon specifies concrete outcomes, such as physical strength, good eyesight and hearing, financial stability, and happiness at each stage of life. This reflects the adaptation of Dhamma principles to align with the comprehension of Lanna villagers.

Keywords: Material Offerings, Local Dhamma Sermons, *Mahāvibhāka*, Wat Si Khom Kham

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญที่หล่อหลอมวิถีชีวิต ความคิด และวัฒนธรรมของผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในดินแดนล้านนา ซึ่งนับได้ว่าพระพุทธศาสนาเถรวาทเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน การดำเนินชีวิตของชาวล้านนา ใน 8 จังหวัดภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีความเชื่อมโยงกับหลักธรรมในการดำเนินชีวิตหลายประการ แต่สิ่งที่ปรากฏชัดเจนที่สุดคือ “การให้ทาน” ซึ่งถือเป็นหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุที่ชาวพุทธยึดถือและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง การให้ทานถือเป็นรากฐานสำคัญประการหนึ่งในพระพุทธศาสนา ครั้งสมัยพุทธกาล การแสดงธรรมของพระพุทธเจ้าและพระสาวกมุ่งเน้นให้ผู้ฟังนำไปปฏิบัติ (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2543) และเป็นหนึ่งในบุญกิริยาวัตถุซึ่งเป็นที่ตั้งแห่งการทำความดีพื้นฐาน การกระทำทาน มิได้เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนวัตถุสิ่งของเท่านั้น แต่ยังแฝงไว้ด้วยเจตนาอันเป็นกุศลซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมที่ตั้งอยู่บนหลักเหตุและผล (พระพรหมคุณาภรณ์

(ป. อ. ปยุตโต), 2546) (เหตุปัจจัย) หรือปฏิเสธสมมุติฐานซึ่งเชื่อกันว่าเป็นตัวกำหนดลักษณะและขนาดของผลบุญ หรืออานิสงส์ที่จะได้รับ

การให้ทานในสังคมล้านนาไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการแสดงออกถึงความศรัทธาหรือการสร้างบุญส่วนบุคคลเท่านั้น หากยังสะท้อนถึงสายสัมพันธ์ที่เกื้อกูลช่วยเหลือกันระหว่างบุคคล ชุมชน และวัด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2557) พิธีกรรมเกี่ยวกับการให้ทาน เช่น ตานขันข้าว ตานก่วยสลาก ตานตุง หรือการทานไม้ค้ำโพธิ์ ล้วนแสดงถึงความหมายสองมิติในเวลาเดียวกัน คือ มิติทางศาสนาในแง่ของการสั่งสมบุญกุศล และมิติทางสังคมที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงผู้คนให้มีความสามัคคีและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ดังนั้น แนวคิดเรื่องการให้ทานของชาวล้านนาจึงมีคุณค่าทั้งในเชิงพุทธปรัชญาและเชิงวัฒนธรรม กล่าวคือเป็นกระบวนการบูรณาการระหว่างหลักธรรมคำสอนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น การให้ทานจึงมิใช่เพียงการมอบสิ่งของหรือทรัพย์สินแก่พระสงฆ์และผู้ยากไร้ แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ของการสืบทอดพระพุทธศาสนา การสร้างความมั่นคงทางจิตใจ และการธำรงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของล้านนา (ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม, 2550)

นักปราชญ์พระพุทธศาสนาในล้านนาได้รับอิทธิพลจากลังกาในการบันทึกคัมภีร์ธรรมะลงบนใบลาน ส่งผลให้เกิดคติความเชื่อว่า คัมภีร์ธรรมเป็นสิ่งสำคัญเพราะบันทึกพระพุทธพจน์ไว้ การรจนาวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาจึงนิยมใช้อักษรล้านนาบันทึกลงบนใบลานเพื่อใช้ในการเทศนาโดยเชื่อว่าผู้สร้างและถวายคัมภีร์จะได้อานิสงส์ใหญ่ ส่วนผู้ฟังด้วยความเคารพก็เป็นการสั่งสมบุญบารมี ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์ล้านนาจึงนิยมจารึกพระธรรมเทศนาลงบนใบลานและเทศนาโดยอ่านจากคัมภีร์ใบลานสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

จาริตการเทศนาในล้านนา พระสงฆ์จะนั่งบนธรรมาสน์แล้วอ่านตามคัมภีร์ใบลานด้วยทำนองท่องถื่น การพูดสั่งสอนด้วยปากเปล่าไม่ถือว่าเป็นเทศนา แต่เป็นการให้อวาทธรรมดา แม้วัตถุประสงค์หลักของการเทศนาจะเพื่อเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้าให้ผู้ฟังเข้าใจและปฏิบัติตาม การเทศนาของล้านนามีความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์อย่างเป็นแบบแผน เช่น ลำดับขั้นตอนการเทศนา เครื่องบูชา การปฏิบัติตัวของพระผู้เทศนาและผู้ฟัง ตลอดจนโอกาสที่ใช้ในการเทศนา ซึ่งทั้งหมดสะท้อนคติความเชื่อและโลกทัศน์ของชาวล้านนาที่สืบทอดเป็นจาริตจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถื่น การเทศนาธรรมแบบอ่านตามคัมภีร์ใบลานล้านนาแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ได้แก่

1. เทศนาแบบธรรมวัตร เทศนาแบบธรรมวัตร เป็นการเทศนาโดยอ่านตามคัมภีร์ใบลานด้วยทำนองธรรมดา มีการเอื้อนเสียงขึ้นลงบ้างแต่ไม่มาก คำประพันธ์มักเป็นความเรียงและร่าย เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นคำสอน อานิสงส์ ตำนาน และชาดก นิยมเทศนาในวัด บ้านเรือน หรือสถานที่ต่างๆ ตามโอกาส เช่น วันพระในเช้าพรรษา งานตั้งธรรมหลวง เช่น มาลัยต้น มาลัยปลาย อานิสงส์เวสสันดร งานสืบทอดงานขึ้นบ้านใหม่ และงานศพ

2. เทศนามหาชาติ เทศนามหาชาติ เป็นการเทศนาเรื่องมหาเวสสันดรชาดก หรือประเพณีตั้งธรรมหลวง จัดในเดือนยี่ ตรงกับเดือน 12 ของภาคกลาง ประมาณเดือนพฤศจิกายน ใช้วิธีอ่านจากคัมภีร์ใบลานเหมือนกัน แต่เน้นทำนองขับขานที่เอื้อนเสียงขึ้นลงไพเราะทั้งเสียงเล็ก กลาง และใหญ่ เนื้อหาเป็นเรื่องการบำเพ็ญทานบารมีของพระเวสสันดร อันเป็นพระชาติสุดท้ายก่อนตรัสรู้ มีทั้งหมด 13 กัณฑ์

การเทศนาพระธรรมเทศนาของล้านนาเป็นการประกอบพิธีที่เน้นการอ่านคัมภีร์ใบลานด้วยทำนองขับขานท่องถื่น มีแบบแผนที่ชัดเจน แบ่งออกเป็นเทศนาธรรมวัตรและเทศนามหาชาติซึ่งทั้ง 2 รูปแบบสะท้อนความเชื่อ คติ และโลกทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชาวล้านนา

พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากซึ่งเป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาท้องถิ่นที่มีความสำคัญในล้านนาได้ผสมผสานคำสอนเหล่านี้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและความเกรงกลัวต่อผลของอกุศลกรรม 3 การปรับเปลี่ยนและเน้นย้ำเนื้อหาในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเช่นนี้ช่วยให้พุทธธรรมสามารถเข้าถึงและนำไปปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวันของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้ศึกษาได้อ่านพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำแล้ว มีความสนใจในประเด็นของอานิสงส์ของการให้ทานที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาเรื่องนี้ เพราะมีการถวายเป็นทานที่หลากหลายบอกถึงผลที่ได้รับในปัจจุบันเกิดจากเหตุที่ได้ถวายไว้ในอดีตทำให้ผู้ศึกษาอยากทราบว่าอานิสงส์การถวายวัตถุทานในพระพุทธศาสนาว่ามีอานิสงส์อย่างไรบ้าง

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวัตถุทานที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (วัตถุทาน 10 ประการ) และศึกษาวัตถุทานที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ แล้วนำมาวิเคราะห์อานิสงส์ของการถวายวัตถุทานในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ

พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก นั้นมีหลายสำนวน ซึ่งเดิมนั้นพระธรรมเทศนาพื้นเมืองนั้นมีการจารึกลงใบลาน ด้วยอักษรล้านนา ต่อมาได้มีการตีพิมพ์หนังสือลงในกระดาษ จึงได้มีการตีพิมพ์พระธรรมเทศนาพื้นเมืองลงในกระดาษ ทั้งที่เป็นอักษรล้านนา และอักษรไทย และมีการตีพิมพ์เพื่อจำหน่ายทั่วไปอยู่หลายสำนัก หลายสำนวน ในการทำการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ ปีพุทธศักราช 2488 (จุลศักราช 1307) ซึ่งบันทึกไว้เป็นอักษรล้านนา ผู้ศึกษาได้แปลเป็นอักษรไทยเพื่อง่ายต่อการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหา

บทความนี้มุ่งเน้นเฉพาะแนวคิดของวัตถุทานและอานิสงส์ที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาแง่มุมของทานมัย (บุญสำเร็จจากการให้) และเจาะจงไปที่วัตถุทาน 10 ประการ และศึกษาพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวในประเพณีพุทธศาสนาล้านนา

วัตถุทาน 10 ประการ ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาคืออะไร

การให้ หรือทาน ถือเป็นกิจสำคัญอันดับต้นในพระพุทธศาสนาอย่างหนึ่ง เพื่อขจัดโลภะและขยายเมตตากรุณาให้เกิดขึ้นในจิตใจของผู้ให้ การถวายสมณบริโภคไม่เพียงแต่ช่วยเหลือพระภิกษุสามเณร แต่ยังพัฒนาจิตใจของผู้ให้ให้ก้าวสู่คุณธรรมขั้นสูง การถวายสิ่งของแก่สงฆ์ หรือการถวายเพื่อบูชาพระ ถูกเรียกว่าวัตถุทาน ซึ่งมีการจำแนกเป็น 10 ประการอย่าง ในพระไตรปิฎกและอรรถกถาวัตถุทาน 10 ประการ (ที.ม. (ไทย)14/294/353) กล่าวว่าเป็นองค์แห่งการให้โดยตรงต่อสงฆ์ 10 ประการ ดังนี้ 1) ภัตตาหาร อาหารและคิลานเภสัชที่จำเป็นต่อสมณบริโภค 2) น้ำและเครื่องดื่ม น้ำสะอาด เครื่องดื่มรักษา หรือเครื่องดื่มทั่วไปที่สมควร 3) ผ้าเครื่องนุ่งห่ม จีวร สบง เครื่องนุ่งห่มสำหรับพระ 4) ยานพาหนะ พาหนะหรือค่าโดยสารที่ช่วยให้พระสงฆ์เดินทางได้สะดวก 5) มาลัยและดอกไม้ สำหรับบูชาพระหรือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ 6) ของหอม รูปเทียน หรือเครื่องหอมชนิดต่างๆ 7) เครื่องอุปโภคบริโภค สิ่งของเพื่อชำระกาย เช่น สบู่ น้ำยาชำระร่างกาย เป็นต้น 8) ที่นอน อันควรแก่สมณะ เสื้อ หมอน หรือเครื่องนอนเพื่อการพักผ่อน 9) ที่อยู่อาศัย กุฏิ เสนาสนะ และเครื่องใช้ภายใน เช่น เติง ตู โตะ และ 10) ประทีปหรือแสงสว่าง เทียน ตะเกียง น้ำมัน หรือไฟฟ้า

การให้ทานจะเกิดผลมากหรือน้อยนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับวัตถุเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญอื่นๆ ได้แก่ ความบริสุทธิ์ของวัตถุที่ให้ คือไม่ได้มาด้วยการโกงหรือลักขโมย คุณธรรมของผู้รับ ความบริสุทธิ์ของผู้ให้ และที่สำคัญที่สุดคือ เจตนาอันเปี่ยมด้วยความยินดีของผู้ให้ใน 3 กาล คือ ก่อนให้ ขณะให้

และให้แล้วในทางตรงกันข้าม วัตถุบางอย่างไม่เหมาะสมที่จะนำมาให้ทานและอาจนำไปสู่ผลกระทบที่ไม่ดี เช่น สุรายาเสพติด อาวุธ มหรสพที่ยั่วยุคมารมณ หรือภาพลามก

การให้ทานนั้นยังมีปรากฏว่าให้ทานเพราะเหตุใดในทานวัตถุสูตร (อง. อญฺฐก. (ไทย)23/32/288) ว่าด้วยเรื่องการให้ทานวัตถุ พระพุทธองค์ทรงตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า ทานวัตถุ 8 ประการ บุคคลให้ทานเพราะอะไรบ้าง คือ 1) บุคคลบางคนให้ทานเพราะความชอบ 2) บุคคลบางคนให้ทานเพราะความชัง 3) บุคคลบางคนให้ทานเพราะความหลง 4) บุคคลบางคนให้ทานเพราะความกลัว 5) บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่าพอและปุเคยให้ทาน เคยทำทาน เราไม่ควรให้วงศ์ตระกูลเก่าแก่เสื่อมหายไป 6) บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า เราให้ทานนี้แล้วหลังจากตายแล้วจักไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ 7) บุคคลบางคนให้ทานเพราะคิดว่า เมื่อเราให้ทานนี้ จิตย่อมผ่องใสเกิดความชื่นชมโสมนัส และ 8) บุคคลบางคนให้ทานเพื่อเป็นเครื่องประดับจิต และปรุงแต่งจิต

อานิสงส์ทั่วไปของการให้ทานตามพระไตรปิฎก

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอานิสงส์ของการให้ทานไว้ในทานานิสงส์สูตร (อง.ปญจก.(ไทย) 22/35/56) ว่ามีอานิสงส์อยู่ 5 ประการ ได้แก่ 1) ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักและเป็นที่ชื่นชมของชนหมู่มาก 2) สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาสมาคมกับผู้ให้ทาน 3) กิตติศัพท์อันงดงามของผู้ให้ทานย่อมแพร่จรออกไปโดยกว้างขวาง 4) ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากธรรมของคฤหัสถ์ และ 5) เมื่อสิ้นชีวิตแล้ว ผู้ให้ทานย่อมเข้าถึงสุคติภูมิ คือโลกสวรรค์

จากอานิสงส์ดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การให้ทานก่อให้เกิดผลในเชิงสังคมและเชิงจิตใจ กล่าวคือ ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักใคร่ของทั้งมนุษย์และเทวดา อีกทั้งยังเป็นปัจจัยให้บัณฑิตทั้งหลายเข้ามาสมาคมและใกล้ชิดด้วยความชื่นชม คุณธรรมแห่งการเสียสละย่อมส่งผลให้ผู้ให้ทานได้รับการยกย่อง มีชื่อเสียง และสามารถเข้าสู่ที่ประชุมโดยไม่รู้สีก่อเคือง เนื่องด้วยจิตใจที่ผ่องใสจากการให้ผลสูงสุดของการให้ทานคือการบังเกิดในสุคติภูมิภายหลังจากการสิ้นชีวิต

ธรรมทานถือเป็นสิ่งประเสริฐ เพราะเป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ทั้งหลาย เมื่อได้ฟังและได้ถือปฏิบัติตามก็จะดีได้ เพราะมีผู้รู้คอบอบรมสั่งสอนชี้ทางออกบอกทางที่ถูกที่ควรให้เพื่อความสุขในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎกอันเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาเถรวาท ซึ่ง “ธรรมทาน” คำนี้เกิดจากการรวมกันของสองคำคือ ธรรม แปลว่าธรรมะ และทาน (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2546) ที่แปลว่าการให้ เมื่อแปลตรงตัวนั้นก็คือ การให้ธรรมะเป็นทาน เพื่อประโยชน์ของตนเองและประโยชน์สุขของผู้อื่น ซึ่งองค์พระสัมมาพุทธเจ้าได้ทรงสรรเสริญการให้ธรรมะเป็นทานว่า เป็นสิ่งที่ประเสริฐที่สุด และเป็นสุดยอดแห่งการให้ทานทั้งปวงเหนือกว่าการให้ทรัพย์ เหนือกว่าการให้อาหารหรือวัตถุสิ่งของใด ๆ

พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า “การให้ธรรมทานนั้นเป็นเลิศ” ตลอดถึงการแนะนำในส่วนจิตใจ เช่น การให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง การให้อภัยซึ่งกันและกัน พระพุทธองค์ทรงประกาศแล้วอันเป็นเหตุนำประโยชน์สุขมาให้ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า ตลอดทั้งคำสอนที่เป็นหนทางความดับทุกข์ก็จัดเป็นธรรมทานด้วย ธรรมทานเป็นยอดแห่งทานทั้งปวง คือ ประเสริฐสุดกว่าอามิสทานทั้งปวง สมตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทาน 2 อย่างนี้ ทาน 2 อย่าง อะไรบ้าง คือ 1) อามิสทาน การให้สิ่งของ 2) ธรรมทาน การให้ธรรม บรรดาทาน 2 อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ” (อง.ทุก.(ไทย) 20/142/120) และการให้ธรรมเป็นทาน ชนะการให้ทั้งปวง ดังที่พระผู้มีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสพระคาถาแก่ท้าวสักกะจอมเทพและเหล่าเทวดาว่า

“การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง รสแห่งธรรมชนะรสทั้งปวง ความยินดีในธรรม ชนะความยินดีทั้งปวง ความสันติตันตมหาชนะทุกขทั้งปวง” (ขุ.ธ.(ไทย) 25/354/1444)

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงอานิสงส์ของการให้วัตถุทานทั้ง 10 ประการไว้ในพระสูตรตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ วิภังควรรค จุฬกัมมวิภังคสูตร (ม.อ.(ไทย)14/294/353) ว่า “บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม เป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก เครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ เพราะกรรมนั้นที่เขาให้บริบูรณ์ยึดมั่นไว้อย่างนั้น หลังจากตายแล้ว เขาจึงไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ หลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ไปเกิดในสุคติโลกสวรรค์ กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในใดๆ เขาก็จะเป็นผู้มีโรคมาก การที่บุคคลเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผำ ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก เครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์ นี่เป็นปฏิปทาที่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้มีโรคมาก”

ผู้ให้ทานด้วยความมั่นคงและตั้งใจตามคุณลักษณะที่พระพุทธองค์ได้ทรงตรัสเอาไว้ย่อมได้เกิดในสุคติโลกสวรรค์หลังจากตาย และหากไม่เกิดในสวรรค์ ก็จะกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ที่มั่งคั่งและมีโรคมาก การให้ทานเป็นการปฏิบัติที่นำมาซึ่งความดีทั้งในชีวิตประจำวันและผลลัพธ์หลังความตายทั้งช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริมชื่อเสียงและเกียรติยศ และเป็นเหตุให้เกิดความสุขและความเจริญในสุคติภูมิหลังจากสิ้นชีวิต

วัตถุทานที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ

พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ บริบทและเนื้อหา

ลักษณะและภูมิปัญญาของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองล้านนา

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาของล้านนา ซึ่งมักถูกเก็บรักษาไว้ในคัมภีร์ใบลาน แสดงให้เห็นถึงประเพณี ภูมิปัญญาพื้นเมือง และการปรับประยุกต์คำสอนทางพระพุทธศาสนาจากคัมภีร์หลัก มิใช่เพียงการแปล แต่ยังรวมเอาความเชื่อท้องถิ่น บรรทัดฐานทางสังคม และคำแนะนำเชิงปฏิบัติ เพื่อให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าถึงและสัมพันธ์กับชีวิตประจำวันของชาวล้านนา ดังนั้น การสร้างและการถ่ายทอดคัมภีร์เหล่านี้เป็นความพยายามอย่างมุ่งมั่นของพระสงฆ์ โดยบางส่วนของข้อมูล ยังระบุถึงพระภิกษุสามเณรหลายรูปที่ร่วมกันคัดลอกคัมภีร์ฉบับเดียว ซึ่งแสดงให้เห็นถึงประเพณีการบันทึกและการสืบทอดที่เข้มแข็งและต่อเนื่อง การมีอยู่ของคัมภีร์ใบลานและกระบวนการคัดลอกโดยพระสงฆ์หลายรูปชี้ให้เห็นว่า พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากเป็นส่วนหนึ่งของประเพณีการถ่ายทอดทั้งแบบลายลักษณ์อักษรและมุขปาฐะ เนื้อหาของเทศนานี้จึงน่าจะสะท้อนถึงการตีความตามคัมภีร์ดั้งเดิม ควบคู่ไปกับความเข้าใจของนักปราชญ์และชาวบ้านในท้องถิ่น ที่สืบทอดและปรับเปลี่ยนมาเป็นเวลาหลายศตวรรษ แม้ว่าในปัจจุบันมีการตีพิมพ์ออกมาในรูปแบบคัมภีร์เทศนาโดยใช้กระดาษก็ตาม

ภาพรวมของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก

พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก เป็นพระธรรมเทศนาพื้นเมืองที่ได้รับความนิยมอย่างมากในประเพณีล้านนา ลักษณะเด่นประการหนึ่งคือ การใช้เทศนานี้ในเหตุการณ์สำคัญของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ป่วยหนักและในงานศพ แก่นหลักของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก คือหลักกรรมและผลของกรรม (วิบาก) พระธรรมเทศนาพื้นเมืองนี้อธิบายว่า การกระทำในอดีต ทั้งที่เป็นกุศลและอกุศล ล้วนส่งผลโดยตรงต่อการดำรงอยู่ทั้งในปัจจุบันและอนาคต รวมถึงด้านสุขภาพ ความมั่งคั่ง อายุขัย และปัญญา วัตถุประสงค์เชิงสั่งสอนคือการปลูกฝังความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและความเกรงกลัวต่อผลของอกุศลกรรม

ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการทำความดีเพื่อนำทางผู้ปฏิบัติไปสู่ชีวิตที่มีคุณธรรม วิเคราะห์ว่า เทศานี้สะท้อนภูมิปัญญาพื้นเมืองล้านนา อย่างไร เช่น การสอนศีลธรรม การจัดการชีวิต หรือการสร้างความเคารพต่อการกระทำของตัวเอง กรรม และผลแห่งกรรม (กรรมและวิบาก)

เนื้อหาพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ

พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก หรือเรียกง่าย ๆ ว่า ธรรมมหาวิบาก ในการทำการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้เลือกพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ ปีพุทธศักราช 2488 (จุลศักราช 1307) ซึ่งบันทึกไว้เป็นอักษรล้านนา เนื้อหาพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ที่ได้กล่าวถึงพระอานนท์ได้กล่าวแก่พระอรหันต์ 500 รูป มีมหาภิกษุสละปะเป็นประธาน เมื่อสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งแรกว่า ข้าพเจ้าได้รับฟังจาก พระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธเจ้าประทับในป่าเชตวันอาราม เมืองสาวัตถี เมื่อนั้นมีพราหมณ์ คนหนึ่งถามพระพุทธเจ้าว่า คนทั้งหลาย มีกษัตริย์เป็นต้นทำไมมีวิณะต่างๆ กัน มีชีวิตก็ต่างกัน พราหมณ์ได้ถามพระพุทธเจ้าเป็นข้อๆ พระพุทธเจ้าจึงได้เทศนาแก่พราหมณ์เป็นข้อๆ สรุปได้ จำนวน 29 ประเภท ดังนี้ 1) การมีผิวพรรณผ่องใส สืบเนื่องจากการไม่โกรธ ไม่พยาบาท และการรักษาศีลในกาลก่อน 2) การมีผิวพรรณทราม เนื่องจากในอดีตไม่เคยถวายทานแก่ผู้มีศีลบริสุทธิ์ 3) การเกิดในตระกูลสูง มาจากการอ่อนน้อม ถวายอาสนะแก่ผู้ควรได้รับ และเคารพสักการะแก่ผู้ที่สมควรเคารพ 4) การเกิดในตระกูลต่ำ เนื่องจากเคยมีความเย่อหยิ่ง กระด้าง ไม่ให้อาสนะแก่ผู้ควรได้รับ และไม่เคารพผู้ที่ควรเคารพ 5) การมีโรคทรพย์น้อย เกิดจากการที่ในอดีตมีทรัพย์มาก แต่ทำทานเพียงเล็กน้อย 6) การมีโรคทรพย์มาก เป็นผลจากการบริจาคเครื่องอุปโภคบริโภคเป็นทานในอดีต 7) การมีร่างกายอ้วนสมบูรณ์ เป็นผลจากการถวายอาหารที่ประณีตในอดีตชาติ 8) การมีรูปร่างไม่งาม มาจากการถวายอาหารที่ตนเองไม่พอใจหรือไม่ประณีต 9) การมีทรัพย์มากแล้วกลับสูญเสีย เป็นผลจากการอิจฉาริษยาและทำลายทรัพย์ของผู้อื่นในอดีต 10) การไม่มีโรคมีอายุยืน เป็นผลมาจากการละเว้นการฆ่าสัตว์ ได้ถวายอาหารและข้าวยาคุ ในอดีตชาติ 11) การอายุยืนแต่ยากจน เป็นผลมาจากในอดีตไม่ฆ่าสัตว์ แต่รักษาศีล 12) การมีทรัพย์สมบัติ แต่อายุสั้น เกิดจากในอดีตเคยให้ทาน แต่ได้ฆ่าสัตว์และขาดเมตตากรุณาในกาลก่อน 13) การมีความสุขในวัยหนุ่ม แต่กลับทุกข์ในวัยชรา เนื่องจากทำบุญในวัยหนุ่มแต่ละเลยเมื่อแก่ 14) การมีความสุขทุกข์ในวัยหนุ่ม แต่สุขในวัยชรา เนื่องจากไม่ได้ทำบุญในวัยหนุ่ม แต่มาทำบุญเมื่อแก่ 15) การมีความสุขตลอดอายุขัย เกิดจากการทำบุญอย่างต่อเนื่องจนถึงบั้นปลายชีวิต 16) การมีความสุขทุกข์ตลอดอายุขัย เนื่องจากไม่ได้ทำบุญเลยจนแก่เฒ่า 17) การมีดวงตาสว่างใส งดงาม เกิดจากการทำทานด้วยความยินดี 18) การมีสายตาสั้น ไม่งามใส มาจากการทำทานด้วยใจขุน่มนัว และสร้างทำเป็นไม่เห็นผู้ยากไร้ที่มาขอทาน 19) การมีทรัพย์มากแต่ตระหนี่ ไม่ยอมให้ทาน เกิดจากการที่เคยทำทานเพียงเพราะตามผู้อื่น โดยไม่เชื่อในผลแห่งบุญทาน 20) การเป็นผู้มีปัญญามาก เกิดจากการที่เมื่อได้เรียนรู้ธรรมะในอดีต ได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น 21) การเป็นผู้มีปัญญาน้อย มาจากการที่ในอดีตรู้ธรรมแต่ไม่ถ่ายทอดแก่ผู้อื่น 22) การเป็นที่รักของผู้อื่น เกิดจากการมีเมตตากรุณา เอ็นดูผู้อื่น และไม่เบียดเบียนทั้งกายและวาจา 23) การเป็นที่เกลียดชังของคนและเทวดา มาจากการพูดคำหยาบแข็งกระด้างและการทำร้ายผู้อื่น 24) การมีดวงตาสดใสบริสุทธิ์ เนื่องจากเคยเห็นพระพุทธเจ้าและภิกษุสามเณรด้วยศรัทธาเลื่อมใส 25) การเกิดมาตาบอด เกิดจากการเมินเฉย ไม่ถวายทานแก่พระสงฆ์และยาจากที่มามีบิณฑบาตในอดีต 26) การมีหูด เกิดจากการตั้งใจฟังธรรมเทศนา และไม่ปล่อยใจให้ติดในอารมณ์ 27) การหูหนวก มาจากการเสแสร้งเข้าฟังธรรมแต่ไม่ตั้งใจ กลับพูดคุยนับคนอื่น 28) การตายแล้วไปอบายภูมิ เกิดจากการประกอบแต่บาปตลอดชีวิต และ 29) การตายแล้วไปสุคติภูมิ เกิดจากการประกอบบุญและรักษาศีลอย่างสม่ำเสมอ

เมื่อพระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พราหมณ์หายสงสัยเกิดปีติประกาศตนเป็นอุบาสก ส่วนพุทธบริษัทในเวลานั้น บางคนก็มิได้ดวงตาเห็นธรรม บรรลุโสดาปัตติผล เป็นต้น

อานิสส 29 ประการที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาเรื่อง มหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ

ส่วนนี้เป็นแก่นสำคัญของการวิเคราะห์โดยอาศัยข้อมูลจากพระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ ได้ระบุอานิสสหรือผลของกรรม 29 ประการที่พบในพระธรรมเทศนาซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขยายความและการตีความที่เป็นเอกลักษณ์ของประเพณีล้านนา อานิสสเหล่านี้มีความเฉพาะเจาะจงและมักเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวันอย่างมาก เช่น สภาพร่างกาย ความมั่นคงของทรัพย์สิน สภาพตาและหู วิธีชีวิต ซึ่งแตกต่างจากอานิสสทั่วไปที่พบในพระไตรปิฎก การระบุผลกรรมที่ละเอียดเช่นนี้ทำให้แนวคิดนามธรรมของกรรมกลายเป็นรูปธรรมและเข้าใจง่ายสำหรับพุทธศาสนิกชนในท้องถิ่น ซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องเตือนใจหรือแรงจูงใจทางศีลธรรมที่มีพลัง ดังในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 อานิสส 29 ประการที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาเรื่อง มหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ

ที่	ผลในปัจจุบัน	เหตุที่ทำในอดีต
1.	รูปร่างผิวพรรณงาม	เพราะรักษาศีล 5 ศีล 8 และให้ทาน
2.	รูปร่างไม่งาม	เพราะไม่ให้ทานแก่ผู้มีศีล
3.	เกิดในตระกูลสูง	เพราะเคยถวายอาสนะ เครื่องใช้ ที่นั่ง ที่นอนเป็นทาน
4.	เกิดในตระกูลต่ำ ยากจน	เพราะไม่เคยถวายอาสนะ
5.	มีทรัพย์น้อย	เพราะมีทรัพย์มาก เคยให้ทานที่ละเล็กน้อย
6.	มีทรัพย์มาก	เพราะมีทรัพย์มาก เคยให้ทานที่ละมาก
7.	ร่างกายสมบูรณ์ อ้วนท้วน	เพราะเคยถวายอาหารประณีต
8.	ร่างกายไม่งาม	เพราะเคยถวายอาหารที่ตนเองไม่พอใจ
9.	มีทรัพย์แล้วฉิบหายภายหลัง	เพราะเคยบริจาคผู้อื่น ทำลายทรัพย์คนอื่น
10.	ไม่มีโรค อายุยืน	เพราะไม่ฆ่าสัตว์ และถวายอาหาร ข้าวยาคุ
11.	อายุยืนแต่ยากจน	เพราะไม่ฆ่าสัตว์ แต่รักษาศีล
12.	มั่งคั่งแต่มีอายุสั้น	เพราะให้ทานมาก แต่ฆ่าสัตว์มากด้วย
13.	สุขเมื่อหนุ่ม แต่ทุกข์เมื่อแก่	เพราะทำบุญตอนหนุ่ม แต่ไม่ทำเมื่อแก่
14.	ทุกข์เมื่อหนุ่ม แต่สุขเมื่อแก่	เพราะไม่ได้ทำบุญตอนหนุ่ม มาทำบุญเมื่อแก่
15.	สุขจนแก่เฒ่า	เพราะทำบุญสม่ำเสมอจนตลอดอายุ
16.	ทุกข์จนแก่เฒ่า	เพราะไม่ทำบุญทานเลย
17.	สายตาดี มีตางามใส	เพราะให้ทานด้วยใจยินดี
18.	สายตาสั้น ไม่งาม	เพราะให้ทานด้วยใจขุ่นมัว และทำเป็นมองไม่เห็นยาจกที่มาขอทาน
19.	มีทรัพย์มากแต่ตระหนี่ ไม่ยอมให้ใคร	เพราะเคยทำทานตามคนอื่น แต่ไม่เชื่อในอานิสสทาน
20.	มีสติปัญญา ฉลาด	เพราะเคยเรียนรู้อรรถธรรมแล้วถ่ายทอดสู่ผู้อื่น
21.	ไม่มีสติปัญญา โง่ เหลา	เพราะเคยเรียนธรรมะ แต่ไม่ถ่ายทอดแก่ผู้อื่น
22.	เป็นที่รักของคนอื่น	เพราะเคยมีใจเมตตา ไม่ทำร้ายผู้อื่น
23.	เป็นที่เกลียดชัง	เพราะเคยพูดหยาบ ทำร้ายผู้อื่น ให้น้อยใจ
24.	สายตาดี ไสบริสุทธ์	เพราะเคยเห็นพระพุทธเจ้าและสงฆ์สามเณรด้วยศรัทธา

25.	ตาบอด	เพราะเห็นภิกษุสามเณรและยาจกมา ทำไม่เห็น เมินเฉยไม่ใส่บาตร ไม่ถวายทาน ไม่ให้และหลบหนีไป
26.	มีหูด ใต้แขนชัดเจน	เพราะตั้งใจฟังธรรม ไม่ฟังชาน
27.	หูหนวก	เพราะเข้าไปฟังธรรมแต่ไม่ตั้งใจ พุดคุยกวนผู้อื่น
28.	ตายแล้วไปอบายภูมิ	เพราะทำแต่บาปกรรม
29.	ตายแล้วไปสุคติ	เพราะทำบุญ รักษาศีลตลอด

อานิสงส์ที่ละเอียดและเป็นรูปธรรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงเศรษฐศาสตร์ศีลธรรมระดับจุลภาคที่ทุกการกระทำ แม้จะดูเล็กน้อยหรือเป็นเรื่องธรรมดาในชีวิตประจำวัน ก็มีผลกระทบโดยตรงและมักจะเป็นไปตามสิ่งที่เคยทำมา ซึ่งทำให้แนวคิดนามธรรมของกรรมเป็นรูปธรรมและเข้าใจได้ง่ายขึ้นสำหรับผู้ปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นถึงพุทธศาสนาพื้นบ้านที่หลักการสากลถูกแปลเป็นเรื่องเล่าที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย ซึ่งสอดคล้องกับความกังวลและการสังเกตการณ์ในท้องถิ่น บทบาทของพระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบาก จึงเป็นเสมือนคู่มือทางศีลธรรมที่ละเอียดอ่อน ซึ่งเน้นถึงเหตุและผลที่แม่นยำของการกระทำที่เกี่ยวข้องกับการให้ทานและความเมตตา โดยปรับให้เข้ากับความกังวลและประสบการณ์ชีวิตประจำวันของชาวล้านนา

การวิเคราะห์อานิสงส์ของวัตถุทานในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง เรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ

พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากได้เชื่อมโยงการกระทำที่เฉพาะเจาะจง รวมถึงการให้ทาน และการไม่ให้ทาน ตลอดจนการรักษาหรือไม่รักษาศีล เข้ากับผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม และมักจะชัดเจนในภาพชาติต่อไป เนื้อหาของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก แม้ว่าในส่วนที่ให้มาจะไม่มีภาระวัตถุทาน 10 ประการอย่างชัดเจน แต่พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากได้แสดงอานิสงส์ของการให้ทาน และการไม่ให้ทาน และส่งผลอย่างไร เช่น “มีใจทมิฬมืตอยู่จักกินจักตาดัน กันเกิดมาจากตินี้จึงเป็นคนยากไร้เขินใจ” มีใจตระหนี่ ไม่รู้จักกินรู้จักใช้ ทำให้เกิดมาชาตินี้เป็นคนยากไร้ โดยเชื่อมโยงการกระทำเหล่านี้เข้ากับผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าวัตถุทานนำไปสู่อานิสงส์ที่เฉพาะเจาะจง

พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากมีความเชื่อมโยงอย่างมีนัยสำคัญกับจุฬกัมมวิมังคสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรในพระไตรปิฎกที่อธิบายอย่างละเอียดว่าการกระทำที่แตกต่างกันนำไปสู่ผลลัพธ์ที่หลากหลายอย่างไร ในแง่ของอายุขัย (ยืน/สั้น) สุขภาพ (มีโรคมาก/น้อย) รูปพรรณสัณฐาน (ดี/ทราม) สถานะ (อำนาจน้อย/มาก) ความมั่งคั่ง (ยากจน/ร่ำรวย) ชาติตระกูล (ต่ำ/สูง) และปัญญา (โง่เขลา/ฉลาด)

ทั้งพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากและจุฬกัมมวิมังคสูตร ต่างยึดมั่นในความเชื่อพื้นฐานเรื่องกฎแห่งกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด (สังสารวัฏ) โดยยืนยันว่าการกระทำดีหรือชั่วเป็นปัจจัยสูงสุดในการกำหนดชะตากรรมของแต่ละบุคคล อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่าพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากมักจะขยายความหลักการเหล่านี้ด้วยตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจงและผลลัพธ์ที่ละเอียด ซึ่งบางครั้งอาจเกินขอบเขตที่พบในจุฬกัมมวิมังคสูตร แสดงให้เห็นถึงประเพณีการตีความในท้องถิ่นที่ช่วยเสริมสร้างเรื่องราวเกี่ยวกับกรรมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น การที่พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ถูกนำไปใช้เทศนาแก่ผู้ป่วยหนัก และในงานศพและมีการใช้ภาษาท้องถิ่นที่ทำให้ผู้ฟังเข้าใจหลักธรรมได้อย่างลึกซึ้งชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญในเชิงการสอนและการให้คำแนะนำทางจิตวิญญาณ พระธรรมเทศนาพื้นเมืองนี้ไม่เพียงให้ความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังให้ความสบายใจ คำแนะนำ และแรงจูงใจในการทำความดีในสถานการณ์สำคัญของชีวิต การขยายความ

เรื่องอานิสงส์นี้ มีจุดประสงค์เพื่อทำให้แนวความคิดนามธรรมของกรรมเป็นรูปธรรมและเข้าใจง่าย โดยนำเสนอตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของเหตุและผลที่สอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิตของผู้ฟัง

การเปรียบเทียบอานิสงส์วัตถุทานระหว่างพระไตรปิฎกและพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ

เมื่อศึกษาอานิสงส์ของวัตถุทานในคัมภีร์หลักของพระพุทธศาสนาคือพระไตรปิฎก ดังปรากฏในจุฬกัมมวิภังคสูตรและพระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบากจะพบทั้งความคล้ายคลึงและความแตกต่างที่สำคัญทั้งสองประเภทต่างยึดมั่นในหลักกรรมและวิบากกรรมโดยยืนยันว่า การกระทำที่เป็นกุศล รวมถึงการให้ทาน ย่อมนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ดีเสมอในขณะที่การกระทำที่เป็นอกุศลย่อมนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่ดี

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างที่สำคัญอยู่ที่ระดับของรายละเอียดและการขยายความอานิสงส์ของการให้ทาน ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอย่างพระไตรปิฎกจะเป็นไปในวงกว้างและเป็นนามธรรม เช่น เป็นที่รักของคนหมู่มาก มีชื่อเสียงดี ได้เกิดในสวรรค์ ในขณะที่พระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบากนำเสนอผลลัพธ์ที่เฉพาะเจาะจงอย่างมาก มักเป็นผลทางกายภาพหรือสถานการณ์ในชีวิต สำหรับการกระทำต่างๆ รวมถึงการให้และการไม่ให้ทานซึ่งรวมถึงการเชื่อมโยงการให้ หรือการไม่ให้ ในลักษณะเฉพาะเข้ากับคุณลักษณะทางกายภาพที่แม่นยำ เช่น ร่างกายแข็งแรง สายตา การได้ยิน หรือสถานการณ์ในชีวิต เช่น ความมั่นคงของทรัพย์สิน ความสุขในแต่ละช่วงวัย เป็นที่น่าสังเกตว่า พระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบาก มีเนื้อหาเฉพาะในเรื่องของกรรมและวิบาก ซึ่งต่อยอดไปถึงสิ่งที่จะสื่อออกไปผ่านพระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบากในเรื่องราวของกรรม ความเฉพาะเจาะจงและรายละเอียดในพระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบากนี้ สะท้อนให้เห็นถึงหน้าที่ในเชิงปฏิบัติ การที่หลักกรรมทั่วไปถูกทำให้เป็นรูปธรรมและชัดเจนผ่านตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน ทำให้แนวคิดของกรรม สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และเข้าถึงได้ง่ายขึ้นสำหรับผู้ฟังในท้องถิ่น

อานิสงส์ของวัตถุทานที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง เรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ศึกษาอานิสงส์ของวัตถุทานที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ โดยมีข้อค้นพบที่สำคัญดังนี้

1. วัตถุทาน 10 ประการในคัมภีร์พระพุทธศาสนาซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการขยายความบุญกิริยาวัตถุ 3 เป็น 10 ประการโดยอรรถกถาจารย์นั้น ได้แก่ ข้าว น้ำ ผ้า ยานพาหนะ ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พักอาศัย และประทีปโคมไฟ การให้ทานเหล่านี้จะเกิดผลมากขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ความบริสุทธิ์ของวัตถุ เจตนาของผู้ให้ และคุณธรรมของผู้รับ อานิสงส์โดยทั่วไปตามพระไตรปิฎกที่ปรากฏในทหานานิสังสสูตรและจุฬกัมมวิภังคสูตร มักเป็นไปในวงกว้าง เช่น การเป็นที่รัก การมีชื่อเสียง และการได้เกิดในสุคติภูมิ

2. พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ เป็นวรรณกรรมพุทธศาสนาอ่านหาที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยมีบทบาทหลักในการอธิบายหลักกรรมและผลของกรรม (วิบาก) ให้แก่ชาวบ้านในท้องถิ่น เทศนานี้มักใช้ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยหนักและงานศพ เพื่อให้ความสบายใจและนำทางจิตวิญญาณ

3. การวิเคราะห์อานิสงส์ของการถวายวัตถุทานในพระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบาก พบว่า แม้ในพระธรรมเทศนาก็จะสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของกรรมและการให้ทานตามคัมภีร์ทาง

พระพุทธศาสนา แต่ก็มี การขยายความแนวคิดเหล่านี้ อย่างมีนัยสำคัญ โดยนำเสนออานิสงส์ที่มีความเฉพาะเจาะจงและสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีผลกระทบทั้ง 29 ประการที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบากนี้ ซึ่งเชื่อมโยงการกระทำต่างๆ กับผลลัพธ์ทางกายภาพและสถานการณ์ในชีวิตที่ชัดเจน การขยายความเหล่านี้ทำหน้าที่สำคัญในเชิงการสอนและการให้คำแนะนำทางจิตวิญญาณ ทำให้หลักกรรมที่เป็นนามธรรมกลายเป็นรูปธรรมและกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางศีลธรรมในบริบททางวัฒนธรรมล้านนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงการเปลี่ยนผ่านที่สำคัญของชีวิต เช่น การเจ็บป่วยและการเสียชีวิต

ความเชื่อมโยงกับบริบทสังคมและพิธีกรรม การให้วัตถุธาตุในชุมชนล้านนา ไม่ใช่เพียงการปฏิบัติทางศาสนา แต่ยังเป็น การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและสังคมจิตวิทยา เช่น การยกย่องผู้ให้ทาน ความเคารพจากชุมชน และการมีส่วนร่วมในพิธีกรรมสำคัญ

พระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบากมีความสำคัญอย่างลึกซึ้งในฐานะตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่าคำสอนสากลทางพระพุทธศาสนาได้รับการปรับ ตีความ และถ่ายทอดอย่างมีพลวัตอย่างไร ในประเพณีทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน เทศนานี้มีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำทางศีลธรรม อธิบายความทุกข์ และให้ความสบายใจทางจิตวิญญาณแก่ชาวล้านนา ในช่วงเวลาที่ท้าทายและช่วงเปลี่ยนผ่านของชีวิต นอกจากนี้ ยังมีคุณค่าในฐานะมรดกทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งเป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาของล้านนา และแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของแนวคิดทางพุทธศาสนาในบริบทท้องถิ่น

เทศนามหาวิบากนี้ กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมทางศีลธรรม การให้ทานและการทำความดี ทำให้คำสอน ไม่ใช่นามธรรม แต่เป็นแนวทางปฏิบัติในชีวิตจริง

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาเพิ่มเติม เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบาก และประเพณีพระพุทธศาสนาล้านนาโดยรวม มีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาเพิ่มเติมดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบพระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบากกับวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ล้านนาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรรมและการให้ทาน เพื่อระบุรูปแบบการปรับให้เข้ากับท้องถิ่น และการตีความที่เป็นเอกลักษณ์ในคัมภีร์ล้านนา

2. ควรให้มีการศึกษาวิเคราะห์ทางภาษาศาสตร์และศัพทวิทยาเชิงลึกของภาษาล้านนาที่ใช้ในพระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบาก เพื่อค้นพบความแตกต่างของความหมาย กลยุทธ์ทางวาทศิลป์ และนัยยะทางวัฒนธรรมที่ฝังอยู่ในเนื้อหา

3. การวิจัยทางประวัติศาสตร์และการพัฒนาการ ควรให้ศึกษาพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการของตัวบทพระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบาก โดยอาจสืบค้นฉบับต่างๆ ประเพณีอื่น ๆ และทำความเข้าใจประวัติ เพื่อถ่ายทอดภายในชุมชนและสังคม

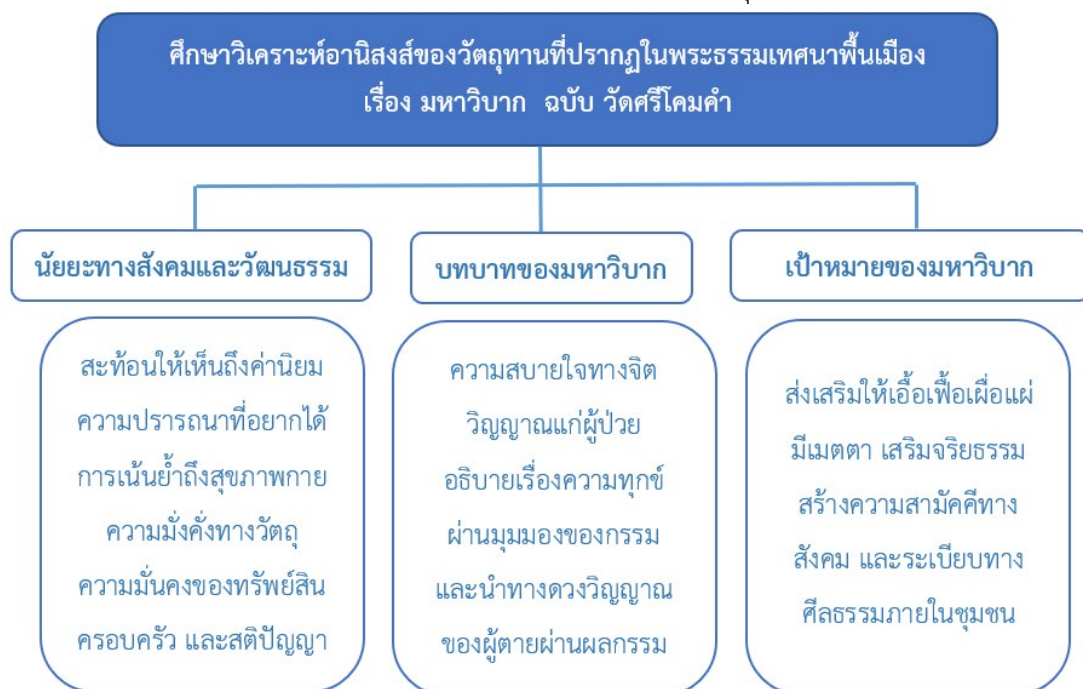
บทสรุป

นัยยะทางสังคมและวัฒนธรรมของอานิสงส์ที่พบจากการศึกษาในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา คือ พระไตรปิฎก และพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก อานิสงส์ของท่าน ศีล ภาวนา ที่ปรากฏในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก สะท้อนให้เห็นถึงค่านิยม ความปรารถนาของสังคมล้านนาแบบดั้งเดิม การเน้นย้ำถึงสุขภาพกาย ความมั่งคั่งทางวัตถุ แม้กระทั่งความมั่นคงของทรัพย์สิน ความปรองดองในครอบครัว และสติปัญญาชี้ให้เห็นว่า สิ่งเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่ได้รับการให้คุณค่าสูงพอสมควร

บทบาทสำคัญของพระธรรมเทศนาพื้นเมืองนี้ในเหตุการณ์สำคัญของชีวิต เช่น การเจ็บป่วยหนัก และการเสียชีวิต แสดงให้เห็นว่าพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ทำหน้าที่หลายประการ ทั้งให้ความสบายใจทางจิตวิญญาณแก่ผู้ป่วย อธิบายเรื่องความทุกข์ผ่านมุมมองของกรรม และนำทางดวงวิญญาณของผู้ตายผ่านผลกระทบที่ต้องเผชิญ พระธรรมเทศนาพื้นเมืองนี้ มีกรอบการเล่าเรื่องสำหรับการทำความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงขั้นสุดท้ายของชีวิต

พระธรรมเทศนาพื้นเมือง เรื่อง มหาวิบาก ยังส่งเสริมการกระทำที่แสดงถึงความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ความเมตตา และพฤติกรรมทางจริยธรรม ในขณะเดียวกันก็ยับยั้งการกระทำที่เป็นอันตราย ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีทางสังคม และระเบียบทางศีลธรรมภายในชุมชน การที่พระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบากให้รายละเอียดอันสง่างามที่เฉพาะเจาะจง และถูกนำไปใช้บ่อยครั้งสำหรับผู้ป่วย ในงานศพ และอุทิศให้ผู้เสียชีวิต ชี้ให้เห็นถึงบทบาทอันลึกซึ้งในการเสริมสร้างศีลธรรมและความสามัคคีในชุมชน การที่พระธรรมเทศนาให้กรอบศีลธรรมที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายสำหรับชาวบ้าน โดยการอธิบายรางวัลที่เป็นรูปธรรมสำหรับการทำความดีและการลงโทษสำหรับการทำความชั่ว การใช้เทศนาในช่วงเวลาสำคัญของชีวิต เพื่อทำความเข้าใจความทุกข์ และชีวิต ซึ่งส่งเสริมความเชื่อและการปฏิบัติร่วมกันที่ผูกพันชุมชนไว้ด้วยกัน และให้ความรู้สึกถึงความหมาย และระเบียบในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน ดังนั้น พระธรรมเทศนาเรื่องมหาวิบาก จึงมิได้เป็นเพียงคัมภีร์ทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญ ซึ่งหล่อหลอมโลกทัศน์ของชาวล้านนาอย่างลึกซึ้ง มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางจริยธรรม ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการตอบสนองร่วมกันต่อความท้าทายในชีวิต ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของค่านิยมในชุมชน

ในพระไตรปิฎก อานิสงส์การให้ทานจะมีลักษณะกว้างและเป็นนามธรรม เช่น การเป็นที่รัก ได้ชื่อเสียดี หรือไปเกิดในสวรรค์ ส่วนพระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่อง มหาวิบาก จะชี้ผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม เช่น ความแข็งแรงของร่างกาย สายตา การได้ยิน ความมั่นคงทางทรัพย์สิน และความสุขในแต่ละช่วงวัย ซึ่งสะท้อนการปรับหลักธรรมให้เข้ากับความเข้าใจของชาวล้านนา สรุปลงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้การศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม. (2550). วัฒนธรรมล้านนา. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเรื่องมหาวิบาก ฉบับวัดศรีโคมคำ พ.ศ. 2488. มปป: มปท. (เอกสารถ่ายสำเนา)
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดอภिरักษ์ อินทวิสุทธิ (อินต๊ะสาร), พระครูวรารณวิฑูรย์ และชูชาติ สุทธะ. ศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาพระธรรมเทศนาพื้นเมือง เรื่อง มหาวิบากกับจุฬามณีวงศ์สูตร. วารสารบรรณการศึกษามนุษยสังคมศาสตร์, 5(2), 239–250.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). วิธีคิดตามหลักพุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2557). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.